

VAŽNOST I SPORNOST POPISA 2013.*

Hilmo NEIMARLIJA

Sažetak

Predstojeći popis stanovništva u Bosni i Hercegovini ima razumljivu demografsku, ekonomsku i naučnu važnost za našu zemlju i za njezin položaj u međunarodnoj zajednici. Kao glavni i nezamjenjivi izvor podataka o veličini, sastavu i promjenama stanovništva jedne zemlje, popis stanovništva je ključna pretpostavka za ekonomsko i društveno planiranje i za predviđanje oblika i načina utjecaja na procese na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Popis u našoj zemlji na poseban način uključuje također pitanja identiteta, prije svega etničkog identiteta i jezika, te pitanje religije i religijske pripadnosti. Bosna i Hercegovina je država tri konstitutivna naroda, i ostalih, i Popis 2013 ima direktno političko značenje i, samim tim, političku osjetljivost i kontroverznost.

* Uvodno izlaganje održano na forumu pod nazivom „Popis 2013: pitanja i izazovi“. (Bošnjački institut – Fondacija Adil Zulfikarpašić, Sarajevo, juli 2013.)

Predstojeći popis stanovništva u Bosni i Hercegovini ima razumljivu demografsku, ekonomsku i naučnu važnost za našu zemlju i za njezin položaj u međunarodnoj zajednici. Kao glavni i nezamjenjivi izvor podataka o veličini, sastavu i promjenama stanovništva jedne zemlje, popis stanovništva je ključna pretpostavka za ekonomsko i društveno planiranje i za predviđanje oblika i načina utjecaja na procese na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Posljednji popis u Bosni i Hercegovini održan je prije dvadeset dvije godine, a u međuvremenu se dogodila politička i ekonomska tranzicija bosanskohercegovačkog društva iz jednopartijskog sistema socijalističkih odnosa u višestranački sistem tržišnih odnosa, i, na početku te tranzicije, agresija na našu zemlju. Cilj agresije bilo je uništenje države Bosne i Hercegovine i najmnogoljudnijeg naroda, bošnjačkog naroda, a posljedice agresije i rata, koji je ona proizvela bila su masovna stradanja i pomjeranja stanovništva unutar Bosne i Hercegovine i izvan Bosne i Hercegovine. Stoga ne treba naglašavati tu prvu ili temeljnu ambivalentnost Popisa 2013, njegovu istovremenu važnost i spornost barem za veliku većinu Bošnjaka. S jedne strane, cijeni se državni značaj Popisa i vrijednost podataka koje Popis treba da osigura za objektivni uvid u stanje bosanskohercegovačkog stanovništva, u razlike između sadašnjeg stanja i stanja od prije dva desetljeća, te u pokazatelje i odrednice prognoziranja stanja u budućnosti. S druge strane, imaju se u vidu političko ustrojstvo Bosne i Hercegovine, aktualni geografski razmještaj bosanskohercegovačkog stanovništva koji je proizveden agresijom, ratom i zločinima koji uključuju genocid nad Bošnjacima, i mogućnosti zloupotreba popisnih procedura i negativnih instrumentalizacija rezultata Popisa od onih koji nastoje da nenormalno postratno i postgenocidno stanje bosanskohercegovačkog stanovništva institucionaliziraju i učine općeprihvatljivim.

Popisi stanovništva uključuju mnoštvo svojstava stanovništva, počev od spolnog i dobrog sastava, preko obrazovanja i osobina radno sposobnih dijelova populacije, do raspolaganja stambenim prostorom i korištenja zdravstvenih usluga. Popis u našoj zemlji na poseban način uključuje također pitanja identiteta, prije svega etničkog identiteta i jezika, te pitanje religije i religijske pripadnosti. Bosna i Hercegovina je država tri konstitutivna naroda, i ostalih, i Popis 2013 ima direktno političko značenje i, samim tim, političku osjetljivost i kontroverznost.

Posljednji popis u Bosni i Hercegovini održan je prije dvadeset dvije godine, a u međuvremenu se dogodila politička i ekonomska tranzicija bosanskohercegovačkog društva iz jednopartijskog sistema socijalističkih odnosa u višestranački sistem tržišnih odnosa, i, na početku te tranzicije, agresija na našu zemlju. Cilj agresije bilo je uništenje države Bosne i Hercegovine i najmnogoljudnijeg naroda, bošnjačkog naroda, a posljedice agresije i rata, koji je ona proizvela bila su masovna stradanja i pomjeranja stanovništva unutar Bosne i Hercegovine i izvan Bosne i Hercegovine. Stoga ne treba naglašavati tu prvu ili temeljnu ambivalentnost Popisa 2013, njegovu istovremenu važnost i spornost barem za veliku većinu Bošnjaka.

Politička zastupljenost i prava predstavljanja Bošnjaka, Hrvata, Srba i ostalih trebalo bi da institucionalno odražavaju njihovo procentualno učešće u stanovništvu; zakonska je obaveza da se na osnovu rezultata posljednjeg popisa vrši distribucija kolektivnih političkih predstavljanja. Stoga Popis ima važnost za pripadnike svakog naroda i za ostale na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine, a posebno u sredinama gdje je, kao rezultat genocida i drugih masovnih zločina, uspostavljeno nadmoćno većinsko učešće jednog naroda u ukupnom stanovništvu. Na prostorima RS-a, gdje su počinjeni najteži zločini, smjenjivale su se lokalne i entitetske vlasti ali se nikada nije dosljedno ispoštovalo rezultate važećeg popisa iz 1991, pa zastupljenost Bošnjaka, Hrvata i ostalih u institucijama RS-a danas, u trećem desetljeću po Dejtonskom mirovnom sporazumu, ne zadovoljava ni dijelom pravo koje im po Ustavu i zakonima pripada. Usljed toga, i usljed otvorenih pokušaja vladajućih političkih snaga u RS-u da proceduralnim blokadama, nezakonitim zahtjevima i političkim ucjenama obesmisle održavanje Popisa i tako prirede mogućnost za održavanje svog entitetskog popisa po svojim propisima, prisutna je razumljiva bojazan da će se u RS-u kršiti i zloupotrebjavati zakonska procedura u obavljanju Popisa radi osiguranja

poželjnih krivih podataka o učešću Bošnjaka, Hrvata i ostalih u ukupnom stanovništvu.

Bošnjaci su žrtve genocida i najtežih masovnih zločina počinjenih nad jednim narodom u Evropi u drugoj polovici dvadesetog stoljeća i razumljivo je što su životno zainteresirani za tačne podatke o sebi, svom sastavu i veličini, o razlikama između stanja u kojem se sada nalaze i stanja od prije dvadeset dvije godine i o tome koliko su te razlike izazvane i uslovljene prirodnim procesima a koliko nasilnim procesima agresije i rata. Opći interes Bošnjaka je da se Popis obavi po zakonu i da su odredbe zakona o predstojećem popisu u potpunom skladu sa važećim evropskim statističkim i demografskim standardima. Jer, to, pored ostalog, znači institucionalno osiguranje prava svakog Bošnjaka da se na normalan način izjasni o svom identitetu i otklanjanje formalnih mogućnosti manipulacije sa identifikiranjem Bošnjaka pomoću ranijeg neprikladnog imena našeg naroda i pomoću poistovjećivanja etničkog identiteta sa bosanskohercegovačkim identitetom i pripadnošću Bosni i Hercegovini kao zajedničkoj državi i zajedničkom dobru svih njezinih građana. Predstojeći popis stanovništva u Bosni i Hercegovini prvi je popis na kojem će Bošnjaci iskazivati svoj nacionalni, odnosno etnički identitet kao Bošnjaci, a Bosna i Hercegovina i susjedne zemlje tradicionalno važe za društvene prostore u kojima se više i lakše nego u drugim evropskim sredinama miješaju vjerska i etnička pripadnost. Poznato je da je u ovim područjima vododjelnica nacionalnog bila religija ili konfesija i da je i danas u stanovništvu Bosne i Hercegovine i susjednih zemalja neprevladano pitanje prvenstva pripadnosti vjeri ili narodu. No, također je poznato da su u donedavnoj prošlosti samo Bošnjaci bili objekt političkih upotreba i zloupotreba tog miješanja vjerskog i etničkog, odnosno nacionalnog. Nakon što su bili lišeni prava na svoje

Opći interes Bošnjaka je da se Popis obavi po zakonu i da su odredbe zakona o predstojećem popisu u potpunom skladu sa važećim evropskim statističkim i demografskim standardima. Jer, to, pored ostalog, znači institucionalno osiguranje prava svakog Bošnjaka da se na normalan način izjasni o svom identitetu i otklanjanje formalnih mogućnosti manipulacije sa identifikiranjem Bošnjaka pomoću ranijeg neprikladnog imena našeg naroda i pomoću poistovjećivanja etničkog identiteta sa bosanskohercegovačkim identitetom i pripadnošću Bosni i Hercegovini kao zajedničkoj državi i zajedničkom dobru svih njezinih građana.

povijesno ime i na svoju tradiciju, Bošnjaci su dobili mogućnost da svoj individualitet i identitet iskazuju kao Muslimani (sa velikim početnim slovom). Na tri posljednja popisa stanovništva Bošnjaci su se izjašnjavali pod tim imenom, koje je bošnjački etnički/nacionalni individualitet historijski nepotpuno predstavljalo i relativiziralo muslimanskim vjerskim identitetom. Oni kojima je stalo do toga da bude što manje Bosne i što manje Bošnjaka u Bosni, računaju na prinudnu moć navike i na bezrezervnu privrženost velike većine Bošnjaka islamu, s jedne strane, i na neupitni bosanski patriotizam takoreći svih Bošnjaka, s druge strane, pa na različite načine nastoje institucionalizirati mogućnost da Bošnjaci iskazuju svoj etnički identitet neprikladno se izjašnjavajući kao muslimani i Bosanci.

Summary

الموجز

THE SIGNIFICANCE OF THE CENSUS
IN THE YEAR 2013 AND RELATING CONTROVERSY

أهمية إحصاء ٢٠١٣ والخلافات حوله

Hilmo NEIMARLIJA

هيلمو نيماارليجا

Forum with the topic "Census in 2013: questions and challenges" was held in the Bosniak institute –the Foundation of Adil Zulfikarpašić, the introduction word, which we bring here, was delivered by dr. Neimarlija. In this speech he stressed the significance of the 2013 census in BiH and the warning that the war induced demographic changes must not be overlooked, ie., genocide, big losses of population and prosecutions. Census of 2013 represents a controversy and a dilemma, but none the less, the author believes that it is an important fact that the Bosniaks, as one of the constitutive peoples of Bosnia and Herzegovina, will for the first time, be able to articulate their national affiliation , he further states that it is in general interest of the Bosniaks that the census is carried out in accordance with the law and that the provisions of the law for the coming census are in full accordance with current European statistic and demographic standards.

أقيم في المعهد البوسناني - مؤسسة عادل ذوالفقارباشيتش، منتدى بعنوان "إحصاء ٢٠١٣: الأسئلة والتحديات"، وفي كلمة الافتتاح التي نقدمها هنا، ركز الدكتور هيلمو نيماارليجا على أهمية إحصاء ٢٠١٣، وحذر من ضرورة عدم نسيان ما أنتجته الحرب من تغيير في صورة البوسنة والهرسك السكانية بعد جريمة الإبادة الجماعية، والمجازر الهائلة، وتهجير السكان وطردهم من أوطانهم. ويثير إحصاء ٢٠١٣ تناقضات ومعضلات، لكن رغم ذلك يرى الكاتب أنه من المهم للشانقة باعتبارهم مكونا دستوريا، أنهم ولأول مرة سوف يختارون بحرية انتماءهم القومي، ويؤكد أن المصلحة العامة للشانقة في إجراء الإحصاء وفقا للقانون، وبأن أحكام القانون المتعلقة بالإحصاء المنتظر، تنسجم تماما مع المعايير الإحصائية والسكانية المعتمدة في أوروبا.